

«Αθηνά»

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΕΓΧΟΥ ΟΠΛΩΝ

Σαλαμίνος 10, Θεσσαλονίκη 54625, Τηλ/Fax: 2310904794 / 6944165341, www.armscontrol.info

Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΩΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΔΥΝΑΜΗ

Μανώλης Αστρεϊνίδης

Διεθνολόγος Ερευνητής του Ε.Κ.Ε.Ο. «Αθηνά»

Σαλαμίνος 10, Θεσσαλονίκη 54625, email:athena@armscontrol.info

Τετάρτη 7 Δεκεμβρίου 2005

Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΩΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΔΥΝΑΜΗ

Εισαγωγή

Ο πληθυσμός της Κίνας ανέρχεται σε 1.3 δισεκατομμύρια και αυτό την καθιστά το πιο πολυπληθές έθνος παγκοσμίως, υπολογίζεται δε ως το 1/5 του παγκόσμιου πληθυσμού ενώ με σχεδόν 10 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα έκταση αποτελεί την τρίτη μεγαλύτερη χώρα μετά τη Ρωσία και τον Καναδά. Τα 2.25 εκατομμύρια του στρατού της αποτελούν τις πιο πολυάνθρωπες ένοπλες δυνάμεις. Η φήμη της Κίνας ως σημαντική στρατιωτική δύναμη επιστεγάζεται και από την κατοχή πυρηνικών όπλων κάθε βεληνεκούς και απόδοσης. Στον τομέα της οικονομίας, η Κίνα είναι η τέταρτη μεγαλύτερη εμπορική χώρα παγκοσμίως. Το ΑΕΠ της στα 13% της παγκόσμιας παραγωγής προϊόντων έρχεται δεύτερο μετά των ΗΠΑ. Η Κίνα αποτελεί την ταχύτερα αναπτυσσόμενη οικονομία επί του παρόντος έχοντας αναπτύξει ένα μέσο όρο 9.5% ετησίως την τελευταία εικοσαετία. Τέτοιες υψηλές τιμές ανάπτυξης, το χαμηλό κόστος εργασίας και μια τεράστια αναδυόμενη αγορά έχουν προσελκύσει τα παγκόσμια υψηλότερα επίπεδα ξένων άμεσων επενδύσεων. Από το Δεκέμβριο του 1991 που η Κίνα έγινε μέλος του παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου κατέστη μια από τις πιο ανοικτές οικονομίες στον αναπτυσσόμενο κόσμο με τους δασμούς να πέφτουν από 41% το 1992 στο 6% μετά την είσοδό της στον Π.Ο.Ε.

- **Η κομμουνιστική διοίκηση στην οικονομία της αγοράς**

Όλη αυτή η οικονομική δραστηριότητα συντελείται υπό μια κυβέρνηση κομμουνιστικού κόμματος η οποία από την έναρξη των μεταρρυθμίσεων της αγοράς το 1978, διευθύνει ένα σύστημα που το περιγράφει ως «σοσιαλισμό με κινεζικά χαρακτηριστικά». Αυτά τα «κινεζικά χαρακτηριστικά» αποτελούν μια κοινή βάση για την προσαρμογή της χώρας στον σύγχρονο κόσμο. Αφού κατέστη ο «ασθενής της Ασίας» ως αποτέλεσμα της ευρωπαϊκής και της ιαπωνικής επιθετικότητας, οι επαναστατικές δυνάμεις στράφηκαν στην τότε εκσυγχρονιστική φιλοσοφία του Μαρξισμού προκειμένου να συνφέρουν το έθνος τους. Καθώς ο μαρξισμός έθετε ως προϋπόθεση την εκβιομηχάνιση της χώρας πριν ωριμάσει για την επανάσταση και η χώρα αδυνατούσε να ικανοποιήσει την σχετική προϋπόθεση, η αγροτική Κίνα ακολούθησε ένα διαφορετικό μονοπάτι υπό την ηγεσία του Μάο Τσε Τουνγκ. Ο κινεζικός

κομμουνισμός περιέλαβε τα «κινεζικά χαρακτηριστικά» δίνοντας την ευκαιρία στους χωρικούς παρά στους προλετάριους να ηγηθούν στην πρωτοπορία της επανάστασης στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

Το μοντέλο είχε σαν αποτέλεσμα να οδηγήσει το Κ.Κ. της Κίνας στην εξουσία απελευθερώνοντας την Κίνα από το εσωτερικό χάος και έναν «αιώνα ταπείνωσης» όπως συχνά τον αναφέρουν οι Κινέζοι. Μετά τον θάνατο του Μάο το 1976 έγινε εμφανές ότι η Κίνα είχε ανάγκη όχι μόνον από έναν ικανό νέο ηγέτη αλλά από μια νέα συνταγή ώστε να ενισχυθεί για τον σύγχρονο κόσμο. Η ελεγχόμενη οικονομία δεν βοηθούσε στην απελευθέρωση του τεράστιου δυναμικού της Κίνας για ανάπτυξη και ισχύ αλλά την είχε κρατήσει πίσω σε σύγκριση με την Ιαπωνία και άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες. Η φάση για την άνοδο του βετεράνου πολιτικού Ντενγκ Χσιάο Πινγκ και την εφαρμογή των ιδεών του για μεταρρύθμιση είχε ξεκινήσει. Ήταν επί Ντενγκ Χσιάο Πινγκ που η Κίνα αποσύνδεσε την οικονομία από την πολιτική επιτρέποντας στην ελεγχόμενη οικονομία να μετασχηματιστεί σε μια οικονομία βασισμένη στην αγορά. Ωστόσο η πολιτική παρέμεινε υπό τον ασφυκτικό έλεγχο του ΚΚ Κίνας, όπως αποδείχτηκε με την αιματοβαμμένη καταστολή της φοιτητικής εξέγερσης στην πλατεία Τιανανμεν το 1989. Η αποτυχία της εγκαθίδρυσης δημοκρατικού πολιτεύματος στην Κίνα δεν επηρέασε αρνητικά την οικονομική ανάπτυξη της Κίνας. Επομένως, όπως είχε προβλέψει ο Πρόεδρος Μάο το 1949 ότι η Κίνα θα ορθοποδούσε έτσι και οι δυνάμεις της αγοράς –ή ο καπιταλισμός- επέτρεψε στην κομμουνιστική Κίνα να αποκατασταθεί στο βαθμό που η άνοδος της Κίνας αποτελεί ένα σοβαρό θέμα για μελέτη των διεθνών σχέσεων του 21^{ου} αιώνα.

1. Οι προϋποθέσεις για να γίνει μια δύναμη παγκόσμια στον σημερινό κόσμο

Ο όρος *παγκόσμια δύναμη* είναι ένας πιο σύγχρονος όρος για την *Μεγάλη Δύναμη*, όπως παραδοσιακά χρησιμοποιήθηκε στη βιβλιογραφία των Διεθνών Σχέσεων και σαφώς ένας πιο ταιριαστός όρος για τις συνθήκες του 21^{ου} αιώνα απ' ό,τι η *υπερδύναμη*. Η *υπερδύναμη* υπήρξε το δημιούργημα της πολιτικής της τεχνολογίας των πυρηνικών όπλων του περασμένου αιώνα παρόλο που η επινόηση του όρου το 1944 δεν έλαβε την πυρηνική διάσταση υπόψη της αλλά μάλλον την παγκόσμια έκταση ισχύος ενός έθνους. Καθώς ο Ψυχρός Πόλεμος εδραιωνόταν ολοένα και περισσότερο αυτό που διαχώριζε μια πυρηνική *υπερδύναμη* από μια *Μεγάλη Δύναμη* του 19^{ου} αιώνα ήταν η κατοχή ισχύος για ολοκληρωτική καταστροφή και το στρατηγικό δόγμα της πυρηνικής αποτροπής που απέρρευε εξ αυτής. Οι διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης που χαρακτηρίζουν τον τρέχοντα αιώνα εννοούν ότι μια «Μεγάλη» δύναμη χρειάζεται περισσότερο από την ικανότητα πυρηνικής υπερδύναμης. Πράγματι, χρειάζεται να διευρύνουμε λίγο περισσότερο τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής *Μεγάλης Δύναμης* που συνίστανται στη κατοχή και διατήρηση επαρκών διπλωματικών, οικονομικών και στρατιωτικών μέσων για την διατήρηση της διεθνούς τάξης στην οποία οι *Μεγάλες Δυνάμεις* κρατούν πρωταγωνιστικό ρόλο. Πέραν της ιδιότητας της Μεγάλης ή της υπερ-δύναμης οφείλουν πλέον να είναι «παγκόσμιες» και να διαθέτουν υπερεθνικές δυνατότητες που να τους επιτρέπουν να διαντιδρούν με μη κρατικούς παράγοντες, περιφερειακά φόρουμ καθώς και με τα μέσα και τους θεσμούς της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Με λίγα λόγια, μια *παγκόσμια δύναμη* χρειάζεται να προωθεί την διεθνή τάξη, να διαθέτει αξιосέβαστη στρατιωτική ικανότητα και την εκπεφρασμένη βούληση να κάνει χρήση αυτής της ικανότητας καθώς και να δεσμεύεται παραγωγικά σε υπερεθνικά προγράμματα όπως η παγκόσμια δικαιοσύνη όπως επίσης να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά υπερεθνικές απειλές όπως μαχητικούς θρησκευτικούς φονταμενταλιστές.

Αυτή είναι η έννοια του όρου *παγκόσμια δύναμη* όπως αυτός χρησιμοποιείται σήμερα.

2. Η Κίνα πληροί τους όρους;

α) Είναι αρκετά μεγάλη δύναμη ώστε να βοηθά στη διατήρηση της παγκόσμιας τάξης;

Σύμφωνα με το κλασικό έργο του Hedley Bull «Η Αναρχική Κοινωνία»(1977), μια *μεγάλη δύναμη* ανήκει σε μια ομάδα κρατών που διατηρούν μια ισορροπία ισχύος προκειμένου να προλάβουν μια παγκόσμια δικτατορία δια της επεκτατικής κατάκτησης. Πέραν της ισορροπίας ισχύος για τη διατήρηση αυτού του κοινωνικά δομημένου συστήματος, οι *μεγάλες δυνάμεις* συμμετέχουν στους μηχανισμούς διατήρησης της τάξης μέσα από το διεθνές δίκαιο, τη διπλωματία, τον συντονισμό και τον πόλεμο όταν αυτός γίνεται με σκοπό να διατηρήσει (ή να διαφυλάξει) το σύστημα.

Ως μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας ανήκει στην ελίτ των αναγνωρισμένων *μεγάλων δυνάμεων*. Συμμετέχει σε περισσότερες από 1000 διεθνείς κυβερνητικούς οργανισμούς που ασχολούνται με θέματα ποικίλα όπως το εμπόριο ναρκωτικών μέχρι το περιβάλλον και αποτελεί ένα σθεναρό υποστηρικτή των Ηνωμένων Εθνών και του διεθνούς δικαίου, προειδοποιώντας ότι είναι αντίθετη προς κάθε χρήση στρατιωτικής ισχύος όταν οι ειρηνικές μέθοδοι της διπλωματίας θα έπρεπε να έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες. Αυτό έγινε ιδιαίτερα σαφές με την αντίδραση της Κίνας στις αμερικανικές στρατιωτικές επεμβάσεις στη μετα-ψυχροπολεμική περίοδο, καταδεικνύοντας τη βαθιά κατανόηση της Κίνας για την ανάγκη ελέγχου μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων προς όφελος ενός ισορροπημένου συστήματος κρατών. Ακόμη πριν την οικονομική της άνοδο και τον εκσυγχρονισμό του στρατού της, η Κίνα έκανε ειλικρινή και πρόθυμη κριτική στην συμπεριφορά των υπερδυνάμεων στα παγκόσμια θέματα. Πράγματι, ο ρόλος της Κίνας στον Ψυχρό Πόλεμο υπήρξε εξισορροπητικός στο στρατηγικό τρίγωνο (ΗΠΑ, ΕΣΣΔ και Κίνα), όπου η Κίνα επεδίωξε μια πολιτική που υποστήριζε άλλοτε τη Σοβ. Ένωση και άλλοτε τις ΗΠΑ από θέση στρατηγικής ανεξαρτησίας.

Ακόμα και μετά την κατάρρευση των δομών του Ψυχρού Πολέμου και παρόλη την οικονομική κι στρατιωτική υπεροχή που απέμεινε στην μονοκράτειρα Αμερική, οι ΗΠΑ υποστηρίζουν ακόμα το επικρατούν σύστημα κρατών και δείχνουν ευαισθησία στην ισορροπία ισχύος καθώς και στην από κοινού συμπεριφορά. Επομένως η Κίνα μπορεί να συνεχίζει να παίζει το ρόλο του κριτή της υπερδύναμης όποτε παρίσταται ανάγκη. Η Κίνα δεν είναι μόνη στις εξισορροπητικές της προσπάθειες όπως κατέδειξε η αποτυχία των ΗΠΑ να κερδίσουν την υποστήριξη των Ην. Εθνών στον πόλεμο κατά του Ιράκ το 2003. Υπ' αυτή την έννοια, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα μέλη της, η Ρωσία και άλλοι ενεργούν ταυτόχρονα ως συντονιστική αλλά και εξισορροπητική δύναμη. Επίσης η Κίνα ενήργησε από κοινού με τις ΗΠΑ στην εκστρατεία της Αμερικής κατά της κρατικής τρομοκρατίας. Ωστόσο μαζί με άλλα κράτη όπως την Γαλλία, την Γερμανία, την Ρωσία και την Τουρκία αντιτάχθηκε στον πόλεμο των ΗΠΑ κατά του Ιράκ. Παρόλο που οι ΗΠΑ προέβησαν σε πόλεμο ανεξάρτητα από την βούληση των Ην. Εθνών, στράφηκαν πάλι στον Οργανισμό για να αποσπάσουν την εντολή να συνεχίσουν μετά τη λήξη του πολέμου και να εμπλέξουν κι άλλα κράτη. Αυτό δείχνει ότι η αμερικανική ηγεμονία γνωρίζει πολύ καλά την αναγκαιότητα της διατήρησης της ισχύος της στα πλαίσια της νομιμότητας, καθώς και της μείωσης των δαπανών της εξωτερικής της πολιτικής σε υλικό, σε επίπεδο θυμάτων πολέμου και επομένως σε επίπεδα εγχώριας κοινής γνώμης.. Το αμερικανικό κοινό σίγουρα δεν ενθαρρύνει ένα ακόμη «Βιετνάμ» -ούτε εγχώριο ούτε βέβαια και εκτός ορίων ΗΠΑ.

Αντίθετα με την χαρακτηριστικά μονοπολική δομή του συστήματος κρατών επί του οποίου κυριαρχεί η Ουάσιγκτον με τάσεις μονομερούς διαχείρισης, η Κίνα συνεχίζει να είναι ένας από τους πιο ένθερμους υποστηρικτές υπέρ της πολυπολικότητας και πρόσφατα της πολυμέρειας. Αυτό θα βόλευε την Κίνα υπό

το πρίσμα του καθεστώτος της, ως κατώτερης δύναμης, σε σύγκριση με αυτό των ΗΠΑ, μια οπτική που υποδηλώνει σε κάποιους παρατηρητές ότι εάν η Κίνα ξεπερνούσε τις ΗΠΑ και γινόταν το κυρίαρχο κράτος, θα συμπεριφερόταν με παρόμοιο τρόπο στις ΗΠΑ. Μια τέτοια υπόθεση υποστηρίζει τη θέση της κινεζικής απειλής εάν α) οποιοδήποτε κράτος αντιταχθεί στην εμφάνιση μιας Ανατολικής ηγεμονικής δύναμης σε ένα σύστημα κρατών που προτιμά την Δυτική ηγεμονία ή β) εάν οποιοσδήποτε αντιδράσει στην μονοπολικότητα, επιλέγοντας αντίθετα την ισορροπία ισχύος της διπολικότητας ή της πολυπολικότητας. Η πρώτη περίπτωση αφορά τις πολιτισμικές διασυνδέσεις και επαφές καθώς και την θέση της «σύγκρουσης των πολιτισμών» του S. Huntington. Η δεύτερη περίπτωση δείχνει μια αποστροφή προς τα ηγεμονικά συστήματα. Υπό το πρίσμα της αυξανόμενης αντίδρασης στην ηγεμονική διακυβέρνηση των ΗΠΑ μετά την λήξη του πολέμου στο Ιράκ, η Κίνα μπορεί να αποκτήσει υποστήριξη για την άνοδό της σε επίπεδο σοβαρού αντίβαρου έναντι των ΗΠΑ. Πράγματι, οι ΗΠΑ θα πρέπει να χάσουν την ηγεμονική τους νομιμότητα και η Κίνα να την κερδίσει.

Η επιδίωξη της νομιμότητας της Μεγάλης Δύναμης

Είναι μάλλον απίθανο οι ΗΠΑ να ακολουθήσουν ένα τέτοιο αυτοκαταστροφικό μονοπάτι ώστε να χάσουν τη νομιμότητά τους ωστόσο είναι πιθανό η Κίνα να επικεντρωθεί με τακτική και μεθοδικότητα επ' αυτού προκειμένου να αποκομίσει στρατηγικά οφέλη στην ενίσχυση της νομιμότητάς της. Προκειμένου να αποκτήσει τη νομιμότητα κατά την τάξη που την άσκησαν οι ΗΠΑ, θα χρειαστεί να υπάρχει η αποδοχή μιας Ανατολικής υπερδύναμης, πρέπει επίσης να αντιμετωπιστεί το θέμα της διαφωνίας σε κάθε της μορφή (Θιβέτ, Ταϊβάν, Ζινγιάνγκ, δημοκρατικότητα, ανθρώπινα δικαιώματα), η μαχητικότητά της και η ένθερμη υποστήριξή της υπέρ του διεθνούς δικαίου και της διπλωματίας να πρέπει να διατηρηθούν και να υποστηριχθούν εμφανώς. Και φυσικά αυτά είναι που θα πρέπει να γίνουν μόνον στον τομέα της πολιτικής. Πρέπει επίσης να ληφθεί σοβαρά υπόψη η οικονομική και η στρατιωτική ισχύς. Ωστόσο εκεί που προέχει η νομιμότητα είναι ο τομέας της πολιτικής. Μια τέτοια νομιμότητα ισούται με την «τιμή» στην αρχαία ελληνική ή δυτική σκέψη και με την «αρετή» της κλασικής κινεζικής ή της ανατολικής αντίστοιχης σκέψης. Η νομιμότητα, η τιμή και η αρετή είναι πράγματι πολύτιμα ηθικά αγαθά που θα πρέπει να καλλιεργεί μια μεγάλη δύναμη και ισχύουν για όλα τα ανερχόμενα και φιλόδοξα κράτη σε ολόκληρο το πολιτισμικό φάσμα μεταξύ Ανατολής-Δύσης. Επομένως η απόκτηση της νομιμότητας μπορεί να ξεπερνά ακόμα και τις δυσκολίες της «σύγκρουσης των πολιτισμών», ιδιαίτερα εάν αναπτύσσεται σε επίπεδα μάλλον πολυμέρειας παρά μονομέρειας. Αυτό φαίνεται ότι κάνει και η Κίνα. Κατά μια ειρωνική σύμπτωση η Κίνα ήταν αυτή που ενεργούσε σαν μια αυτοκρατορική δύναμη στα πλαίσια των διεθνών σχέσεων μέχρι τον 19^ο αιώνα και οι ΗΠΑ που αρνούνταν περιφρονητικά τις αυτοκρατορικές φιλοδοξίες για χάρη της «ελευθερίας και της δημοκρατίας» τους. Η παγίωση και εδραίωση του ρόλου της Κίνας ως μεγάλης δύναμης σε ένα σύστημα κυρίαρχων κρατών ήταν ευδιάκριτη εξαιτίας του προφίλ που είχε ως σοσιαλιστικό κράτος όταν αγωνιζόταν να δώσει έμφαση στην αρχή της ισότητας μεταξύ των κρατών, όταν άσκησε κριτική στις υπερδυνάμεις επειδή έθεταν τον στρατηγικό τους ανταγωνισμό πάνω από την παγκόσμια ισορροπία, ασφάλεια και δικαιοσύνη και από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου με φροντίδα καλλιεργεί διπλωματικές σχέσεις με πλήθος κρατών και περιοχών. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι βελτιωμένες σχέσεις με παραδοσιακούς αντιπάλους όπως η Ρωσία και η Ινδία. Με την πρώτη έχει διμερώς δεσμευτεί για μια «στρατηγική συνεργασία» που έχει εξελιχθεί σε Σύμφωνο Καλής Γειτονίας και Συνεργασίας» (2001) και την καθιέρωση διμερών συμβουλευτικών μηχανισμών για την ασφάλεια (2005) που περιλαμβάνουν κοινές στρατιωτικές ασκήσεις ενώ πολυμερώς έχει συμμετέχει στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης. Με την δεύτερη, την Ινδία που σήμερα διαθέτει πυρηνικά όπλα στην κατοχή της να βρίσκεται στα δεξιά της, η Κίνα έχει εργαστεί όχι μόνο για να σκορπίσει κάθε υποψία απειλής αλλά ακόμα υποστηρίζει την Ινδία ως υποψήφια χώρα

για μια μόνιμη έδρα στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ην. Εθνών. Συνέπεια των παραπάνω είναι το ενδιαφέρον της Κίνας για την προώθηση της ειρήνης στην χερσόνησο της Κορέας αναλαμβάνοντας την πρωτοβουλία για τις Συνομιλίες των Έξι προκειμένου να αποτραπεί η πυρηνικοποίηση της Χερσονήσου και για ένα από κοινού σχεδιασμένο οικονομικό μέλλον με την Ν.Α. Ασία. Το τέλος αυτής της δεκαετίας θα σημάνει την εμφάνιση μιας περιφερειακής συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου μεταξύ της Κίνας και την Ένωση Κρατών της Ν.Α. Ασίας (ASEAN). Οι δασμοί πρόκειται να μειωθούν μεταξύ 5%-0% ενώ θα αρθούν οι φραγμοί στις επενδύσεις. Αυτή η περιοχή εμπορίου έχει προοπτικές να αποτελέσει την πολυπληθέστερη ζώνη ελεύθερου εμπορίου παγκοσμίως.. Την ίδια στιγμή η Κίνα έχει δεσμευτεί με έναν κώδικα καλής συμπεριφοράς σχετικά με τα αμφισβητούμενα δικαιώματα νομής και διαχείρισης των πόρων του βυθού της Θάλασσας της Νότιας Κίνας..

Οικονομική και στρατιωτική διάσταση της Μεγάλης Δύναμης

Το θέμα των ενεργειακών πόρων στη Θάλασσα της Ν. Κίνας, ενώ εκ πρώτης όψεως φαίνεται να περιλαμβάνεται εντός των πλαισίων ενός κώδικα συμπεριφοράς που δεν είναι νομικά δεσμευτικός αλλά που επικαλείται την νομιμότητα και τιμή της Κίνας, δεν αποβάλλει τις αμφιβολίες από τα μυαλά των πολιτικά ρεαλιστών οι οποίοι βλέπουν την ανάγκη της Κίνας για ενέργεια ως μια κυρίαρχη ανησυχία που οδηγεί στην διπλωματική και την στρατιωτική επέκταση.

Ο Economist στις 2 Οκτωβρίου 2004 αφιέρωσε την *Έρευνα για την Παγκόσμια Οικονομία* στην Κίνα και τις ΗΠΑ. Εκεί σημειώνεται ότι η Κίνα είναι ο μεγαλύτερος καταναλωτής χάλυβα, χαλκού, άνθρακα και τσιμέντου παγκοσμίως, ο δεύτερος μεγαλύτερος καταναλωτής πετρελαίου (μετά τις ΗΠΑ) και ότι το 2003, η Κίνα κατανάλωσε το 40% του παγκόσμιου άνθρακα και το 30% του χάλυβα. Σε 20 χρόνια προβλέπεται ότι οι απαιτήσεις της Κίνας για ενέργεια θα τετραπλασιαστούν αλλά η κατά κεφαλή χρήση ενέργειας θα παραμείνει η μισή από των ΗΠΑ.

Η επίπτωση στην αυξανόμενη όρεξη της Κίνας είναι εάν θα αναζητήσει αυτό που θέλει με καρτό ή με ραβδί ή με ένα συνδυασμό και των δύο. Μια κλασική πηγή της κινεζικής στρατηγικής κουλτούρας, ο Sun Tzu δηλώνει ότι «όλος ο πόλεμος είναι μια απάτη». Πόσο απατηλή είναι η στρατιωτική ισχύς της Κίνας; Πόσο ήπια είναι η σκληρή δύναμη της Κίνας;

Αυτοί οι συνδυασμοί απευθύνονται σε μια πραγματιστική στρατηγική κουλτούρα που κάποιοι σχολιαστές θεωρούν ως το φυσικό αποτέλεσμα της ανέλιξης της Κίνας σε παγκόσμια δύναμη. Όπως σημειώνεται στο τεύχος του Ινστιτούτου Διεθνών και Στρατηγικών Σπουδών (IISS) του Νοεμβρίου 2004, η Κίνα «έχει επιδιώξει την προώθηση διάφορων θεσμικών ρυθμίσεων που αποκλείουν τις ΗΠΑ ... (στην Ανατολική Ασία) όπου η Κίνα μπορεί να διαδραματίσει ένα ρόλο φυσικού ηγέτη» και ότι η ανάγκη της για ενέργεια και πρώτες ύλες έχει επεκτείνει την ενεργειακή της διπλωματία μέχρι την Κ. Ασία, τη Μ. Ανατολή και την Αφρική. Πράγματι, πολλά από τα οφέλη της Κίνας βρίσκονται σε άμεση σχέση με τα αμερικανικά συμφέροντα.

Εκτιμάται ότι τα αποδεδειγμένα πετρελαϊκά αποθέματα της Κίνας θα εξαντληθούν γύρω στο 2018 . Η Κίνα κάνει εισαγωγή σε πετρέλαιο από το 1993. Η εξάρτησή της από εισαγωγές πετρελαίου την έχει οδηγήσει να κάνει ενεργειακές επενδύσεις σε χώρες οι οποίες δεν είναι απλά πλούσιες σε κοιτάσματα αλλά επιπλέον διαμετρικά αντίθετες με τα αμερικανικά στρατηγικά συμφέροντα. Έτσι λοιπόν, η Αυστραλία –σταθερός σύμμαχος των ΗΠΑ- πέτυχε ένα συμβόλαιο AUS25\$ το 2002 για να προμηθεύσει υγρό φυσικό αέριο στην Κίνα. Ο Αυστραλός ΥΠΕΞ, Alexander Downer, το περιέγραψε ως «αρχή μιας μακράς στρατηγικής συνεργασίας στην ενέργεια». Όσον αφορά στις εισαγωγές πετρελαίου, το 1/5 των εισαγωγών της Κίνας (14% από το Ιράν και 6% από το Σουδάν) προέρχεται από χώρες με κυβερνήσεις

που οι ΗΠΑ θεωρούν και χαρακτηρίζουν ως προβληματικά καθεστάτα. Η επιβολή κυρώσεων στις συγκεκριμένες αλλά και σε άλλες «ατίθασες» χώρες προσκρούει στον ενεργειακό ανεφοδιασμό της Κίνας. Για ποιά λόγο η Κίνα επιλέγει να επενδύει σε τέτοιους πολιτικά επικίνδυνους παραγωγούς ενέργειας ; Η απάντηση εν πολλοίς έγκειται στα οφέλη που αποκομίζει διεισδύοντας σε περιοχές απαγορευμένες στα αμερικανικά επιχειρηματικά συμφέροντα. Όπως έχει σημειώσει ο ειδικός σε θέματα της Κίνας Drew Thompson «η παρουσία της Κίνας στους τομείς της ενέργειας και υποδομής του Σουδάν, του Ιράν και της Συρίας είναι κυρίως το αποτέλεσμα των μακροχρόνιων κυρώσεων που έχουν περιθωριοποιήσει τις πολυεθνικές και τις σημαντικές πετρελαϊκές εταιρίες...» . Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Κίνα ακολουθεί μια ομοιογενή και πραγματιστική προσέγγιση σε σχέση με τις ενεργειακές ανάγκες της και ότι όσο υπάρχουν πρόθυμοι προμηθευτές δεν υφίσταται λόγος η Κίνα χρησιμοποιήσει στρατιωτικά μέσα για απόκτηση ενέργειας. Για παράδειγμα, είναι μάλλον απίθανο ότι η επεκτεινόμενη ναυτική ικανότητα της Κίνας αποσκοπεί στην βίαιη κατάκτηση των αμφισβητούμενων νήσων Spratly στη Θάλασσα της Ν. Κίνας. Είναι πιο πιθανό να είναι μια επίδειξη ισχύος προς την Ταϊβάν –ένα εσωτερικό και όχι διεθνές θέμα όπως θεωρεί το Πεκίνο.

Το καθεστώς της πυρηνικής υπερδύναμης

Αναφορικά με την θεωρία της κινεζικής απειλής –ο φόβος ότι η Κίνα θα αναπτυχθεί ως μια στρατιωτική υπερδύναμη, η ηγεσία της Κίνας σκόπιμα έχει υιοθετήσει μια πολιτική καλής γειτονίας υπό την έννοια της «ειρηνικής της ανόδου». Αυτό συνεπάγεται την μη ηγεμονική στάση της Κίνας, με έμφαση στην ανάπτυξη και την προοπτική ότι η οικονομική ανάπτυξη της Κίνας θα ωφελήσει άλλα κράτη, δεν θα τα βλάψει. Πράγματι, «η ειρηνική άνοδος» αντικαταστάθηκε από την «ειρηνική ανάπτυξη» για να δώσει αργότερα τη θέση της στη μη απειλητική φύση της ανάπτυξης της Κίνας. Εάν η Κίνα είναι μια ειρηνικά ανερχόμενη δύναμη, πώς μπορεί να εξηγηθεί ο οπλισμός της που ξεπερνά τους 30 διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους, τους 110 βαλλιστικούς πυραύλους μέσου βεληνεκούς αλλά και την ικανότητά της για υποβρύχια εκτόξευση πυραύλων (που ακόμα είναι μικρή); Ενόσω αυτή η πυρηνική δύναμη δεν συγκρίνεται καθόλου με αυτή των ΗΠΑ που διαθέτουν πάνω από 1000 πυρηνικούς πυραύλους , ή της Ρωσίας με τους 635 βαλλιστικούς πυραύλους μέσου βεληνεκούς και το πρόσφατα ανακοινωθέν σχέδιό της για πυρηνικό εκσυγχρονισμό, η πυρηνική ισχύς της Κίνας διατηρεί το κύρος και την αποτρεπτική ικανότητα που επεδίωκαν κάποιοι άλλοι σε άλλες εποχές –όπως η Ινδία, το Πακιστάν ακόμα και η Β. Κορέα στη φάση που διαμορφωνόταν ως πυρηνική δύναμη.

Θεωρητικά με την ελάχιστη αποτρεπτική της ισχύ, η Κίνα δεν θα ήταν δυνατόν να υπολογιστεί ως μια σοβαρή πυρηνική υπερδύναμη. Από την άλλη, η Κίνα διαθέτει παγκόσμια επιρροή –πόσες πυρηνικές κεφαλές απαιτούνται για να αποτελέσει μια χώρα απειλή και να εμφανιστεί ως μια αξιόπιστη αποτρεπτική δύναμη; Επιπλέον, το πυρηνικό οπλοστάσιο της Κίνας δεν είναι σχεδιασμένο για να ανταγωνιστεί (όπως συνέβη κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου ανάμεσα στην Σοβιετική Ένωση και τις ΗΠΑ για την συγκέντρωση ολοένα και μεγαλύτερου αριθμού και πιο προηγμένων πυρηνικών κεφαλών) αλλά μόνο για να αποτρέψει πιθανές απειλές κατά της Κίνας. Δεν διαθέτει ένα σύστημα στρατηγικών συμμάχων ώστε να τους προστατεύει ή μια ομπρέλα υπό την οποία να βρίσκουν καταφύγιο οι σύμμαχοι –όπως στην περίπτωση των ΗΠΑ και των αμυντικών της εταιρών. Επομένως, η Κίνα μπορεί να διεκδικήσει το καθεστώς της πυρηνικής υπερδύναμης χωρίς να εγείρει αδικαιολόγητες υποψίες. Η υποψία την οποία εγείρει αφορά την Ταϊβάν και αυτό ακριβώς επιδιώκει το Πεκίνο: να αποτρέψει την Ταϊβάν από την επίσημη διακήρυξη ανεξαρτησίας.

Παγκόσμια Δύναμη

Η εμμονή της Κίνας ότι η Ταϊβάν -μια δημοκρατική χώρα με όλα τα χαρακτηριστικά του ανεξάρτητου κράτους πλην της αναγνώρισης- ανήκει στην Κίνα και δεν έχει δικαίωμα να αποκτήσει ανεξάρτητη κυριαρχία, καταφέρνει ένα καίριο πλήγμα στην νομιμότητα της Κίνας ως παγκόσμιας δύναμης. Παρόλες τις προσπάθειες για διπλωματία καλής γειτονίας και όλες τις εκκλήσεις προς την υπερδύναμη να περιορίσει την άσκηση της πίεσης επί της Ταϊβάν, η Κίνα στα εσωτερικά (Θιβέτ, Ζινγιάνγκ, δημοκρατικά κινήματα, ανθρώπινα δικαιώματα) και στα ημι-εγγώρια (ΛΔΚ-Ταϊβάν) θέματα θεωρείται δεσποτική και αυταρχική με τον τρόπο που διαχειρίζεται το πρόβλημα των διαφωνούντων. Δεδομένου ότι τα περισσότερα κράτη του κόσμου αποδέχονται την άποψη του Πεκίνου στο θέμα, δηλαδή την πολιτική της ενιαίας Κίνας που διακηρύσσει ότι υπάρχει μια μόνο Κίνα και ότι η Ταϊβάν αποτελεί επαρχία της Κίνας, αυτό δεν φαίνεται να είναι πρόβλημα για την κοινωνία των κρατών. Ανεξάρτητα από τις διεκδικήσεις των μειονοτήτων εντός της κυρίαρχης επικράτειάς της, η Κίνα παραμένει μια αποδεκτή δύναμη στο σύστημα των διεθνών σχέσεων.

Υπό την έννοια της στρατιωτικής ισχύος είναι επίσης μια υπερδύναμη εάν αποδεχτούμε ότι το πυρηνικό της οπλοστάσιο επαρκεί για μια αποστολή αποτρεπτικής εμβέλειας παγκοσμίως και ότι οι συμβατικές της δυνάμεις μπορούν να υπερασπιστούν την Κίνα στο απίθανο ενδεχόμενο της εις βάρος της επίθεσης. Αντίθετα με τις ΗΠΑ και άλλα σύγχρονα καθεστώτα, η Κίνα υπολείπεται σε τελευταία τεχνολογία. Ωστόσο, συνεχίζει το πρόγραμμά της για εκσυγχρονισμό τον οποίο σταδιακά θα καταφέρει να αποκτήσει χάρις στην ενισχυμένη οικονομία. Επομένως, ενώ η Κίνα είναι μια *Μεγάλη Δύναμη* που παίζει ένα πολύτιμο εξισοροπητικό και συντονιστικό ρόλο στο σύστημα, πρέπει επίσης να αναγνωριστεί ως *υπερδύναμη* στο πλευρό των ΗΠΑ. Υπό την έννοια της *παγκόσμιας δύναμης*, η Κίνα επιδεικνύει μιαν ικανότητα ανάμειξης και δέσμευσης στη παγκόσμια διακυβέρνηση όταν οι σχέσεις υπερκρατικών θεσμών (όπως ο ΟΗΕ και οι Οργανισμοί του) και των υπερεθνικών εταιριών (που ωφελούνται από τις επενδύσεις πολυεθνικών επιχειρήσεων) αλλά όπου εμφανίζονται θέματα διαφωνίας ευρύτερων διαστάσεων (ιδιαίτερα θέματα δημοκρατικότητας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων) η παγκόσμια κοινωνία κρατών δεν εντυπωσιάζεται από την Κίνα σε μεγάλο βαθμό. Κοινωνικά δίκτυα, ανεξάρτητα από το κράτος, όπως ακτιβιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και μεταμοντέρνες απόψεις για διαφορετικότητα και ανεκτικότητα φέρνουν σε δύσκολη θέση την αυταρχική κυβέρνηση της Κίνας ως προς τα παγκόσμια ήθη.

Παρόλα αυτά η Κίνα δεν μένει άπρακτη, ακόμα και ως προς αυτούς που ασκούν βαθιά κριτική στο κράτος της σε οντολογικό επίπεδο σε σχέση με το άλλο ισότιμο κυρίαρχο κράτος, τις ΗΠΑ. Το θέμα της ανερχόμενης Κίνας που θα αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο σ' ότι απομείνει ουσιαστικά από ένα σύστημα κρατών –αλλά με ίσως περισσότερα κομφουκιανικά χαρακτηριστικά- δεν είναι τόσο σημαντικό όσο ένα άλλο θέμα: με ποιο τρόπο θα αλλάξει η Κίνα ώστε να γίνει μια παγκόσμια δύναμη; Πώς θα επηρεαστεί απ' αυτό η διεθνής κοινότητα; Η αλήθεια είναι ότι η σταθερή άνοδος της Κίνας σε παγκόσμια επιρροή θα συντελεστεί από το υλικό στο πνευματικό επίπεδο.

Τα αγαθά (και στη συνέχεια οι υπηρεσίες) δεν είναι μόνο *made in China* αλλά *for China*. Αυτό δεν σημαίνει μια νέα πολιτιστική ηγεμονία. Όπως η Ευρώπη, που δεν είναι μόνο «ευρωπαϊκή» έτσι και η Κίνα δεν είναι μόνο «κινεζική». Πολλές και διάφορες παραδόσεις συνεχίζουν να εκφράζονται στο μοντέλο της σύνθεσης που προσφέρει η κινεζική κοινωνία. Καθώς ο κύκλος του κινεζικού εμπορίου συνεχώς διευρύνεται, απορροφά και αφομοιώνει ποικίλα συνιστώμενα στοιχεία της διαφορετικότητας που συνθέτουν τη σημερινή κινεζική κοινωνία, και με τον τρόπο αυτόν εμπλουτίζεται η ίδια και κατ' επέκταση περιφερειοποιεί και καθιστά παγκόσμιο τον σύνθετο (όχι μόνο υλικό) πλούτο της. Η Δύση γίνεται ολοένα και περισσότερο μέρος της σύγχρονης Κίνας ενώ η Ανατολή γενικότερα, ως κάτι το

«άλλο» διεισδύει στη Δύση. Αυτό δεν συνιστά βεβαίως ομοιογένεια. Αυτές είναι μορφές παγκοσμιοποίησης με τα κέντρα πολιτισμικής προέλευσης να λειτουργούν ως ιδεολογικές πηγές παρά σαν κέντρα βιομηχανικής ισχύος, κυρίαρχα απλά σε μια εξαρτημένη περιφέρεια.

Επομένως ο παγκοσμιοποιημένος κόσμος αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο οι μεμονωμένες κρατικές οντότητες αντιμετωπίζονται και βιώνονται αλλά φυσικά όχι υπό τον κίνδυνο της καταστροφής του συστήματος κρατών. Αυτό που φαίνεται να συντελείται είναι η προσαρμογή της κρατικής οντότητας σ' αυτές τις συνθήκες επιδιώκοντας τα οφέλη από την παγκοσμιοποίηση ενώ συντονίζεται στην αποφυγή των απειλών της (τρομοκρατία και διεθνές έγκλημα).

Οι επιπτώσεις της ανόδου της Κίνας

Η Κίνα παρέχει μια ευκαιρία για εναλλακτική στο μοντέλο εκσυγχρονισμού των ΗΠΑ που βασίζεται στη φιλελεύθερη δημοκρατία, έχοντας ενσωματώσει τον καπιταλισμό σε έναν τύπο σοσιαλιστικής πολιτικής διοίκησης. Επίσης μέχρι σήμερα έχει ένα αποδεκτό από τον περισσότερο κόσμο προφίλ στο θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά αυτό μπορεί να διαχειρισθεί με την υιοθέτηση ενός σύγχρονου κομφουκιανικού ουμανισμού. Όπως τροποποιήθηκε ο Μαρξισμός με το «κινέζικο χαρακτηριστικό» του

Μαοϊσμού έτσι και η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι πολύ πιθανό να προσλάβουν ένα κομφουκιανικό χαρακτήρα.

Καθώς ξετυλίγεται ο νέος αιώνας θα ξετυλίγονται με κάθε πιθανότητα οι προοπτικές της Κίνας ως παγκόσμια δύναμη, όχι μόνο ως περιφερειακή. Ας αναλογισθούμε για ακόμα μια φορά τις σύγχρονες διαστάσεις της Κίνας –μια αχανής χώρα με το μεγαλύτερο πληθυσμό και ένοπλες δυνάμεις παγκοσμίως. Η οικονομία της βρίσκεται μεταξύ των ταχύτερα αναπτυσσόμενων στον κόσμο. Πιστεύεται ότι μέχρι το 2025 θα είναι η μεγαλύτερη. Επίσης, από ιστορικό πρίσμα, η Κίνα διαποτισμένη από μεγαλείο. Μαζί με την Ινδία, είναι ένας από τους μεγάλους πολιτισμούς της Ασίας. Ενώ η Ινδία θα μπορούσε να αντιπαραβληθεί στην Κίνα μόνον ως προς το μεγαλείο, η Κίνα έκανε μια νέα αρχή. Σε επίπεδο παγκόσμιων δυνάμεων, δεν μπορούμε να λησμονήσουμε ότι μια καινοτομική Αμερική, μια Ευρώπη που οδεύει προς την πλήρη ολοκλήρωση και μια αναζωογονημένη Ρωσία είναι επίσης ανταγωνιστές. Μέσα από την οπτική γωνία της «κοινωνίας των κρατών», δηλαδή ενός συστήματος που προτίθεται να διατηρηθεί, ο ανταγωνισμός είναι συνυφασμένος με συμπεριφορά συμμαχιών. Οι Μεγάλες Δυνάμεις – στην πραγματικότητα παγκόσμιες δυνάμεις με άνευ προηγουμένου αλληλεπίδραση στην οικονομία αλλά και στην ασφάλεια- πρέπει να συμμαχήσουν στον ίδιο βαθμό που ανταγωνίζονται. Ο κόσμος δεν λειτουργεί πλέον, εάν ποτέ λειτουργούσε, σαν παιχνίδι χωρίς νικητή ούτε νικημένο. Υπ' αυτή την έννοια, η άνοδος της Κίνας μπορεί να θεωρηθεί ως πλεονέκτημα σε παγκόσμιο επίπεδο. Χρειάζεται να μελετήσουμε μόνο την πτώση της Κίνας –από δικό της λάθος ή άλλων- για να αξιολογήσουμε αυτή την προοπτική. Η Ιστορία έχει ήδη αποδείξει ως πιο πιθανή την δεύτερη υπόθεση. Το διεθνές σύστημα επομένως εξυπηρετείται πολύ καλύτερα αν η άνοδος της Κίνας ολοκληρωθεί το συντομότερο.